

PRENS ADALARI HALKININ VE TARİH VE KÜLTÜR MİRASININ DEPREMLERDEN KORUNMASI GÖREVİ DEPREMDEN SONRAYA MI KALDI?

Adalı Dergisi, Nisan 142, 2017

Prof. Dr. Haluk EYİDOĞAN

İTÜ Jeofizik Mühendisliği Bölümü Eski Öğretim Üyesi

Marmara Denizi'nde olması beklenen olası büyük depremin başta İstanbul olmak üzere Marmara'daki yerleşmelerde kayıplarını azaltmaya yönelik hazırlık ve önlem için yapılması gereken çalışmalardan biri de yapıları deprem güvenli duruma getirmektir. Bu amaçla, planlı bir şekilde yapıları yenileme, iyileştirme, sağlıklaştırma, dönüştürme ve koruma amaçlı çalışmalar yapılmalıdır. Afet güvenli yapılar ve planlı yaşanabilir mekanlar oluşturacak bu tür eylemlere halk arasında "kentsel dönüşüm" deniyor ama dönüştürmede şehir plancılığı bilimine uygun şeyler yapılmıyor.

Kentsel dönüşüm amacıyla 6306 sayılı "Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun" 16 Mayıs 2012'de yürürlüğe konulmuştur. Bu kanun teknik, sosyal ve hukuki içeriğindeki sorunlar nedeniyle çok sayıda eleştiri almış ve bazı maddeleri Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Bu kanuna ait yönetmelik bugüne kadar beş kez değiştirilmiştir.

Kentsel dönüşüm adı altında bugüne kadar yapılan uygulamalarının önemli bir bölümü giderek getirisi yüksek alanlarda piyasa odaklı gayrimenkul geliştirme işlerine evrilmiştir. Dönüşüm alanlarındaki uygulamalar parsel bazında "yık-yap" olarak yoğunlaşırken maddi getirisi cezbedici olmayan güçlendirme yoluyla deprem güvenli dönüşüm itibarsızlaştırılmıştır. Halbuki 17 Ağustos 1999 Kocaeli depreminden sonra 2003 tarihinde İBB'nin yayınladığı İDMP (İstanbul Deprem Master Planı) ve Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın (AFAD) hazırladığı UDSEP (Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı, 2012-2023) raporlarında güçlendirme için stratejiler, eylemler ve teşviklerden bahsedilmiştir.

İDMP raporunda 1998 tarihli Türkiye Deprem Yönetmeliğine mevcut yapılarla ilgili onarım ve güçlendirme maddelerinin eklenmesi önerilmiş ve ilkeler açıklanmıştır. Bu öneriler 2007 yılında yapılan bir değişiklikle yönetmeliğe eklenerek yürürlüğe girmiştir. İDMP raporu önerisine göre güçlendirme maliyetinin binanın yeniden yapılması bedelinin önemli bir oranını (örneğin %40) geçmesi durumunda, önemli güçlendirme gerektiren ve ekonomik ömrünün önemli bir kısmını tamamlamış (1970 yılından önce yapılmış binalar) olan ve herhangi bir tarihi değeri veya prestiji olmayan binalar ile Bayındırlık ve İskan Bakanlığı (2011 de Mülga) ölçütlerine göre ağır hasarlı sınıfa giren binalar için yıkım kararı verilebilecektir.

UDSEP raporunun "Hedef B2 : Tarih ve Kültür Mirasının Depremlerden Korunması" başlığı altında 2012-2017 yılları arasında şu eylemlerin yapılması hedeflenmiştir:

Eylem 1. Deprem bölgelerinde yer alan tarihi yapıların envanteri çıkarılarak önem ve öncelik dereceleri belirlenecektir.

Eylem 2. Tarihi yapıların düşey yükler ve deprem etkileri altında taşıyıcı sistem güvenlikleri belirlenecektir.

Eylem 3. Yeterli güvenliğe sahip olmadığı belirlenen yapılar için güçlendirme yöntemleri geliştirilecektir.

Eylem 4. Tarihi yapıların onarım ve güçlendirme uygulamalarında uyulması gereken uluslararası kurallara uygun olarak yöntem, tasarım ve imalat esasları oluşturulacak ve geliştirilecektir.

Rapora göre bu eylemler için Kültür ve Turizm Bakanlığı, AFAD, Vakıflar Genel Müdürlüğü, TBMM, Üniversiteler, Türk Belediyeler Birliği sorumlu kuruluşlar olarak belirlenmiştir.

Doğal, tarihi ve arkeolojik sit alanı olan, çok değerli tarihi ve kültürel varlıkları barındıran ve 9 adadan oluşan Adalar ilçemizin olası bir büyük depremde oransal olarak önemli derecede etkileneceğini resmi raporlardan biliyoruz. Ancak ne yazık ki Adalar ilçemiz, depreme karşı koruma amaçlı yenileme, iyileştirme ve sağlıklaştırma uygulamalarından bir kaç okul binası dışında UDSEP raporunda belirtilen yıllar arasında hedeflenen eylemlerden nasibini alamamıştır. İlgili kurumlar bunun farkında mıdır acaba? Ayrıca Adalar ilçemizin 1/1.000 lük Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı Belediye Meclisinden oybirliği ile geçmiş, altı aylık inceleme süresinin dört

ayı bitmiş halde İstanbul 5 numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nda onaylanmayı beklemektedir. Umarız en kısa sürede İBB'ye gelir ve onaylanır.

1999 depremlerinden sonra 17 yıl geçmiştir. Bu süre içerisinde yukarıda bahsettiğimiz eylemler için Hükümetin ilgili kurumlarının UDSEP raporu çerçevesinde eylemlere geçmesini beklerken Yassıada ve Sivriada, Adalar İlçesinin korunması gereken sit alanı karakterinden koparılmış ve beş yıldızlı oteller ve marinalar için imara açılmıştır. Yassıada için yüzlerce milyon TL kaynak bulanlar deprem güvenli bir Adalar İlçesi için tehlike tesbiti dışında deprem güvenliği ve koruma için birşey yapmamışlardır.

Biz ne beklerken ne olmuştur? Adalar Belediyesine ve Halkına sorulmadan tepeden inme verilen kararlarla büyük paralar Yassıada'ya su gibi harcanırken ilgili Bakanlıklar ve Müdürlükler Adaların deprem riskini görmezden gelmişlerdir. Adalar bu haliyle depremi beklemeye bırakılmıştır. Halbuki Adalar gibi korunması gereken planlı alanlardaki çok sayıda bina bugüne kadar güçlendirilebilir ve böylece deprem kayıpları azaltılabilirdi ve insanlar depremde güvenli yaşama kavuşabilirdi. UDSEP raporunda öngörülen araştırma ve teknik geliştirmeler için Adalar İlçemiz hem Türkiye hem de başka ülkeler için iyi bir örnek olabilirdi. Üzerinde hiç kimsenin yaşamadığı Yassıada'mı yoksa Adalarda kışın yaşayan 15.000 kişi, yazın yaşayan 70.000 kişi mi daha önemliydi? Veya, Türkiye için önemli bir kültür mirası olan Adalardaki tarihi binaların hiç mi önemi yoktu!

2003 tarihli İDMP raporunun üçüncü bölümü yapıların depreme karşı güçlendirilmesi konusuna ayrılmıştır. Ancak, Bakanlık veya yerel yönetimler yapılaşmış alanlarda binaların hangilerinin güçlendirilerek, hangilerinin yık-yap yoluyla dönüşüm yapılacağını bir kaç ilçe dışında belirlemediler. Güçlendirme yoluyla binaları depreme dirençli duruma getirme konusunda halkı bilgilendirip teşvik etmediler. Birkaç müteahhit ve akademisyen dışında kimse bina güçlendirmesinin depreme dayanıklı yapılar üreteceğini anlatmadı. Medya bu konuya sağır kaldı ve halkı bu konuya yönlendirmede.

Özellikle planlı alanlarda çok sayıda bina, bilimsel yollarla geliştirilen teknik ve malzemeler kullanılarak yapılan güçlendirmeyle depreme dayanıklı duruma getirilebilmektedir. Bu tür binaların sayısı oldukça fazladır. Binalar depreme dayanıklılık kazanırken, uygulama hızlı ve düşük maliyetli yapılmaktadır. Örneğin 4-5 katlı bir yapıda daire başı maliyet metrekare başına yık-yaptan çok daha ucuza malolmakta, güçlendirme işlemi en fazla 4 ay sürmektedir. Bazen maliklerin evlerini boşaltmasına gerek bile kalmamaktadır. Evin içi ve dışı yenilenmekte, hak sahibinin payına düşen metrekare azalmamaktadır. Mahalle yapısı korunmaktadır. Mevcut bahçeler ve ağaçlar yok olmamaktadır. Toz, gürültü, moloz ve kamyon trafiği kirliliği en aza inmektedir. Ancak ne yazık ki, 6306 sayılı kanun güçlendirmeyi özendirmemektedir. Kanunda güçlendirme sözcüğünün geçtiği tek cümle 6. maddenin 8. fıkrasında hak sahibine verilecek güçlendirme kredisi ile ilgilidir. Maddede "Riskli alan ve rezerv yapı alanı dışında olup da bu Kanunun öngördüğü amaçlar bakımından güçlendirilebileceği teknik olarak tespit edilen yapılar için..." denilerek riskli alanlardaki yapıların güçlendirilmesi devre dışı bırakılmıştır.

Sonuç olarak, Adalar İlçesi ve benzeri koruma-kollama alanlarındaki birçok yerleşmelerde deprem güvenli yaşamın sağlanmasında tarih ve kültür varlıkları dahil yapılar seçilerek güçlendirme teşvik edilmemiştir. İBB'nin İDMP raporunda ve Hükümetin UDSEP raporunda onayladığı ve söz verdiği eylemleri hatırlayıp Adalar İlçemizin her türlü yapı dahil tarih ve kültür varlıklarının depremden korunması ve maddi ve manevi kayıplarının azaltılması amaçlı güçlendirme/yenileme eylemlerine yönelmesi ve ilgili kaynakların yaratılması konusunda Adalar Belediyesi, Adalar Kaymakamlığı, İstanbul 5 numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu, Adalar Kent Konseyi ve STK'larla işbirliği yapmasını bekliyoruz. Beklenen büyük İstanbul depremi gelmeden!

<http://www.adalidergisi.com/cms/adali-dergisi/2010-2019/2017/sayi-142-nisan-2017/makale/1852/prens-adalari-halkinin-ve-tarih-ve-kultur-mirasinin-depremlerden-korunmasi-gorevi-depremden-sonraya-mi-kaldi>